

Autorka	Jadwiga Marcinowska
Tytuł	<i>Sejm Wielki. Dramat historyczny w czterech aktach</i>
Wydawnictwo	Tow. Akc. S. Orgelbranda S-ów; Księgarnia E. Wende i S-ka
Miejsce i rok wydania	Warszawa, [1911]
Gatunek	Dramat historyczny
Słowa kluczowe	historia, konstytucja, patriotyzm, Polska, rozbiory, zdrada
Wątki obyczajowe	nagabywanie seksualne kobiet
Realizacje	[brak informacji]

Wersja cyfrowa: Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa.

Dramat przedstawia kulisy Sejmu Czteroletniego (1788-1792), ukazuje motywacje, poglądy polityczne oraz interesy uczestników obrad, m. in. Hugona Kołłątaja, Juljana Ursyna Niemcewicza, Stanisława Szczęsnego Potockiego, hetmana Franciszka Ksawerego Branickiego, marszałka Ignacego Potockiego, księcia Kazimierza Nestora Sapiehy, a także wielu innych posłów reprezentujących rozmaite stronnictwa, w tym stronnictwo dworskie popierające stanowisko króla Stanisława Augusta Poniatowskiego i stronnictwo „rosyjskie”, opłacane przez dwór carycy Katarzyny. Naczelnym tematem sztuki, a tym samym rozmów pomiędzy postaciami, pozostaje samodzielność polityczna Polski (przede wszystkim kwestia uniezależnienia się od Rosji i zachowania równorzędnej pozycji wobec Prus), jednak poruszane są również inne – palące wówczas – problemy: ustrój polityczny Polski, rola króla, dopuszczenie stanu mieszczańskiego do rządów, podziały wewnętrzne szlachty i magnaterii czy silne wpływy obcych ambasadorów na proces decyzyjny w kraju.

Akcję dramatu rozpoczyna zwołanie Sejmu 6 października 1788 roku. Posłowie odrzucają przymierze z Rosją, odmawiając udzielenia jej wsparcia w wojnie z imperium osmańskim. Następnie Sejm Czteroletni – wykorzystując słabość przegrywającej z Turkami Rosji – likwiduje kontrolowaną przez Rosjan Radę Nieustającą, będącą najwyższym organem władzy rządowo-administracyjnej po rozbiórce w 1775 roku. Wkrótce sytuacja w wojnie rosyjsko-tureckiej zmienia się na korzyść Rosji i posłowie rozważają wątpliwy moralnie sojusz z Prusami. Rodzi się pomysł uchwalenia własnej konstytucji, która ma umożliwić odrodzenie kraju i ducha w narodzie. Sztuka kończy się o świcie 3 maja 1791 roku – wielu uczestników Sejmu odczuwa radość i nadzieję, ponieważ wiadomo już, że nazajutrz uda się uchwalić konstytucję. Towarzyszy im jednak również trudny do wyjaśnienia niepokój o dalsze losy kraju. W międzyczasie ambasadorowie Rosji i Prus zawierają sojusz w sprawie przyszłego rozbioru Rzeczypospolitej, a hetman Branicki inicjuje przymierze, które przekształci się w późniejszą konfederację targowicką. O świcie wschodzi krwawe słońce.

II.

Autorka	Pereświt [Jadwiga Marcinowska]
Tytuł	<i>Bajka</i>
Wydawnictwo	Towarzystwo Wydawnicze, A. Cybulski
Miejsce i rok wydania	Lwów – Poznań 1900
Gatunek	dramat mitologiczny, dramat patriotyczny
Słowa kluczowe	bunt, niewola, ojczyzna, pogarda, przebudzenie, tożsamość, ucisk, ziemia
Wątki obyczajowe	przemoc wobec kobiet
Realizacje	

Wersja cyfrowa: Polona.

Dramat ukazuje w mało zakamuflowany sposób ucisk rosyjskich zaborców (Książ i jego synowie) nad Polakami (rodzina Lechowiczów). Właściwą akcję poprzedza mitologiczny prolog, podczas którego mieszkańcy puszczy – rusalki, wiły, wodnice itp. – są świadkami brutalnego i krwawego podboju lokalnych ziem przez obcy lud. Wydarzenia przedstawione w prologu powracają w dalszych partiach dramatu jako „bajka”, którą Matce Lechowiczów opowiedział jej ojciec, sam z kolei usłyszawszy ją od swojego ojca. Lechowicze nie są w stanie uwierzyć, że ziemia, na której żyją, a którą despotycznie włada Książ, kiedykolwiek należała do ich własnych przodków – wolnych ludzi.

W kolejnych aktach dramatu Lechowicze doświadczają coraz większych upokorzeń ze strony obcej władzy. Inicjatorem eskalacji przemocy wobec nich jest najstarszy syn Książa, Piotr, który dąży do całkowitego wyniszczenia w Lechowiczach człowieczeństwa i dumy, a przez to do ich absolutnego ujarznienia. Początkowo Lechowicze otrzymują rozkaz porzucenia swojej ziemi i domu – w tym miejscu ma bowiem stanąć wysoka wieża, z której Książ będzie mógł ogarnąć wzrokiem swoje włości. Hanna, żona starszego Lechowicza, bezskutecznie próbuje pobudzić go do buntu. Choć Lechowicz nie przeciwstawia się Książowi, spotykają go kolejne nieszczęścia – „zakochany” do szaleństwa w Hannie Książewicz Borys zmusza ją do porzucenia męża, porywając dwójkę ich dzieci. Książewicz Piotr nie tylko odmawia oddania dzieci, ale również, aby ponownie upodlić Lechowicza, który z gniewu niemal go zaatakował, każe mu uczestniczyć w kopaniu fundamentów pod wieżę Książa. Lechowicz, który już sam siebie określa mianem robaka, a także zaczyna chodzić na czworakach, kopie nawet w nocy, aby jak najszybciej skończyć tę upodlającą pracę. Natrafia jednak na ludzkie kości. Wówczas przypomina mu się „bajka” opowiedziana przez Matkę – w tym momencie Lechowicz uświadamia sobie, że „bajka” jest prawdziwa, a ziemia, na której stoi należy do niego i jego przodków. Dramat kończy się sceną odrodzenia Lechowicza, który czerpie siłę od matki-ziemi.

III.

Autorka	Jadwiga Marcinowska
Tytuł	<i>Jak ptak. Dramat w pięciu aktach</i>
Wydawnictwo	Gebethner i Wolff
Miejsce i rok wydania	Warszawa 1917 (pierwodruk „Bluszcz” 1912: SPR)
Gatunek	dramat psychologiczny, dramat religijny
Słowa kluczowe	miłość, młodość, pokolenie, rodzina, stara kobieta, śmierć, życie
Wątki obyczajowe	
Realizacje	

Wersja cyfrowa: Polona.

Dramat przedstawia relacje w obrębie jednej rodziny, na której czele stoi mądra, wyrozumiała i kochająca Babka. Rodzinę tworzą niemal wyłącznie jej wnuki, osieroczone przez średnie pokolenie, z którego u życia pozostał jedynie zięć Babki, pan Walery. Ponieważ autorka nie wyjaśnia w didaskaliach typu pokrewieństwa lub powinowactwa między poszczególnymi postaciami, związki pomiędzy nimi nie w każdym przypadku są klarowne – niewątpliwie jednak do rodziny należą młode małżeństwa (Karol i Janina, Władysław i Hanna) oraz rodzeństwa (np. dzieci pana Walerego: Zosia i Stefan).

Jednym z głównych tematów dramatu jest stan ducha młodego pokolenia, które ku zdziwieniu Babki nie potrafi dostrzec cudu życia. Młodzi są w większości nieszczęśliwi, lecz źródłem ich nieszczęścia okazują się przede wszystkim własne rozterki emocjonalne, a nie czynniki zewnętrzne: poszczególni bohaterowie kochają zbyt mocno lub zbyt słabo, kochają bez wzajemności, w niewłaściwym momencie wyrażają swoje uczucia lub też w ogóle boją się o nich mówić. Symbolem człowieka uwięzionego we własnym wnętrzu staje się w dramacie zamknięty w klatce ptak – metafora ptaka przywoływana jest jednak wielokrotnie, również w odmiennych kontekstach.

Akcja dramatu rozpoczyna się od powrotu Karola, najbardziej niespokojnego wnuka Babki, który w poszukiwaniu sensu życia, samego siebie oraz autentycznej więzi międzyludzkiej porzucił całą rodzinę, w tym świeżo poślubioną żonę, Janinę. Karol wyjaśnia żonie, że tylko w tak radykalny sposób mogli osiągnąć nie tylko wspólnotę ciał, ale i wspólnotę dusz. Młodzi – pomimo wątpliwości ze strony Janiny – postanawiają zacząć od nowa i wkrótce ich miłość rozkwita. Janina podupada jednak na zdrowiu i umiera, co niemal doprowadza Karola do szaleństwa. Karol uspokaja się nadzwyczaj szybko, lecz zyskuje spokój człowieka, który się poddał – spokój samobójcy. Młodzi próbują powstrzymać Karola przed odebraniem sobie życia, ale mężczyzna pozostaje głuchy na ich argumenty. Dramat kończy się mistyczną sceną rozgrywającą się pomiędzy Babką a Karolem, w której mądrość starej kobiety konfrontuje się z egzystencjalnym bólem młodości. Pod wpływem słów Babki, Karol przeżywa doświadczenie religijne, odnajduje prawdziwy sens i cud życia w Bogu, a rewolwer wypada mu z dłoni. „Ptak poleciał w słońce”, konkluduje Babka.

IV.

Autorka	Jadwiga Marcinowska
Tytuł	<i>Piastowie: dramat w 4 aktach</i>
Wydawnictwo	Gebethner i Sp.
Miejsce i rok wydania	Kraków 1907
Gatunek	Dramat historyczny, dramat patriotyczny, dramat chłopski
Słowa kluczowe	chłopi, ojczyzna, pańszczyzna, tożsamość, wojna rosyjsko-japońska, zabory, ziemia, zjawa
Wątki obyczajowe	
Realizacje	1907, Teatr Miejski w Krakowie, reż. [b.i.]

Wersja cyfrowa: Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa.

Uwagi: znaczne partie tekstu napisane gwarą.

Dramat przedstawia dylematy moralno-narodowe chłopów polskich w okresie wojny rosyjsko-japońskiej w początkach XX wieku. W sztuce chłopci zostają utożsamieni z Piastami, pierwszym rodem królewskim Rzeczypospolitej, który według podań miał się wywodzić spośród chłopów. Głównym bohaterem dramatu jest podeszły w latach chłop, Maciej Cholewa, w którym dojrzeła poczucie odpowiedzialności za losy kraju.

W chacie Cholewy toczą się dyskusje dotyczące sposobów oporu wobec zaborcy rosyjskiego i towarzyszących im represji. Cholewa wspomina o chłopskiej genealogii Piastów. Niespodziewanie – w związku z zarządną rekrutacją chłopów – żandarmi rosyjscy zabierają Wojtka, syna Cholewy, siłą wcielają go do rosyjskiego wojska i wysyłają na wojnę. Wkrótce nadchodzi Wigilia Bożego Narodzenia, podczas której trwa zawieja śnieżna. Cholewa przekonuje żonę, że tak skarżą się dusze Polaków zmarłych na obcej i mroźnej ziemi, w boju za nieswoją sprawę, w tym dusza Wojtka. Ogromne cierpienie i osobista strata sprawia, że w Cholewie zaczyna kiełkować chęć zmiany sytuacji politycznej.

Okoliczni chłopci spotykają się w celu dyskusji nad ich rolą w ewentualnej walce z zaborcą rosyjskim. W zebraniu uczestniczą również reprezentanci szlachty i inteligencji. Ich sprzeczne wypowiedzi wywołują zamęt w sercach chłopów, którzy nie są pewni czy powinni angażować się w dążenia narodowowyzwoleńcze, skoro przez wieki byli wykorzystywani i traktowani jak niewolnicy. Czy ojczyzna nie jest dla nich tożsama z pańszczyzną? Cholewa tak intensywnie pogrąża się w rozmyślaniach nad Polską i chłopstwem, że „wywołuje” zjawę króla Kazimierza Wielkiego. Zjawa potwierdza utożsamienie chłopów z Piastami, zachęca Cholewę do działania i wzięcia odpowiedzialności za sytuację kraju. Rozmowa ze zjawą rozwiewa wszelkie wątpliwości Cholewy, umacnia w nim poczucie tożsamości narodowej i przynależności do polskiej ziemi. Cholewa odnajduje w sobie siłę, by porwać całe chłopstwo do walki o niepodległość Polski.

V.

Autorka	J. Pereświt [Jadwiga Marcinowska]
Tytuł	<i>W długą noc</i>
Wydawnictwo	Wydawnictwo „Słowa Polskiego”
Miejsce i rok wydania	Lwów 1902
Gatunek	Dramat mitologiczny, dramat patriotyczny
Słowa kluczowe	mitologia słowiańska, ojczyzna, piętno, pustka, przebudzenie, tożsamość
Wątki obyczajowe	
Realizacje	

Wersja cyfrowa: Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa.

Dramat przedstawia napiętnowaną społeczność, lud pozbawiony ojczyzny, który zapomniał o swojej tożsamości, stąd w sztuce występują liczne postacie anonimowe.

Na początku pojawia się grupa słowiańskich bożków i boginek, między innymi Łada, Kupała, Dziejzilla czy Światowid, którzy opuszczają zamieszkiwane dotąd lasy, przeczuwając nadchodzące zło. Wszystkowidzący Światowid oślepl, gdy zobaczył to, co wkrótce ma się wydarzyć: zagładę boru (śmierć przyrody i ziemi) oraz wrywanie serc, przekształcające ludzi w puste „żywe trupy”. Po odejściu słowiańskich bogów, w lesie zaczynają się gromadzić ludzie – każdy z nich nosi piętno, którego nie może w żaden sposób się pozbyć. W końcu Wiedźma/Marzanna radzi im, aby obmyli się w wodzie zapomnienia. Wówczas zapomną o przyczynie swojego nieszczęścia i piętno zostanie ukryte głęboko w sercu, lecz zarazem ludzie utracą poczucie tożsamości.

W dalszej części dramatu poszczególni członkowie tej społeczności bezskutecznie próbują wypełnić odczuwaną pustkę: miłością romantyczną, miłością rodzicielską, miłością braterską, sztuką czy religią. Nieustannie nawiedzają ich mgliste wspomnienia, których nie potrafią wytłumaczyć i zinterpretować.

Ludomir przygarnia dzieci o różnym pochodzeniu, wierząc w ideę społeczeństwa opartego na równości i braterstwie, lecz dzieci nie akceptują jego własnego syna: twierdzą, że coś z nim jest nie tak i że czegoś mu brakuje. Ksiądz gorliwie modli się o uzdrowienie swojej duszy i cud dla całego ludu. Generalnie mężczyźni gorzej znoszą tę sytuację, nie potrafią w pełni zaangażować się w relacje miłosne, porzucają swoje ukochane, które z kolei nie rozumieją przyczyn ich zachowania. Krzychna, odtrącona przez Bojanicza, zaczyna podobnie jak on rzeźbić i pokonuje go w konkursie artystycznym – to zwycięstwo niewiele jednak znaczy, ponieważ głęboko ukryte rany, smutek i pustka zrównują wszystkie postaci. Szczęsny porzuca Ewę, która w rozpacz błuźni matce-ziemi, odgadując, że to z jej powodu Szczęsny zrezygnował z miłości, lecz później dziewczyna pokornie uznaje ojczyznę za najwyższą wartość i publicznie przeprosza za swój występki. Wreszcie wszyscy stopniowo uświadamiają sobie, że źródłem ich tęsknoty i niespełnienia jest brak ojczyzny – bez ojczyzny nie sposób kochać i tworzyć.

Na horyzoncie wschodzi krwawe słońce; niebo przypomina ranę, tak jak cała społeczność nosi ranę/piętno w duszy. Ta rana nie tylko uniemożliwia ludziom szczęśliwe życie, ale też odgradza ich od Boga.

VI.

Autorka	Jadwiga Marcinowska
Tytuł	<i>Kościuszko</i>
Wydawnictwo	G. Gebethner i Sp.
Miejsce i rok wydania	Kraków 1907
Gatunek	Dramat historyczny
Słowa kluczowe	heroizm, honor, klęska, Kościuszko, nadzieja, ojczyzna, powstanie, rozbiory
Wątki obyczajowe	małżeństwo ze starszym mężczyzną (wybór przyszłej żony dokonywany jeszcze w czasie jej dzieciństwa), wpływ wojny na życie chłopów-cywilów
Realizacje	

Wersja cyfrowa: Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa.

Dramat ma charakter historyczny – przedstawia przebieg insurekcji kościuszkowskiej spowodowanej drugim rozbiorem Polski – nie brak w nim jednak scen wizyjnych (również monologów) w duchu tradycji romantycznej. Akcja rozpoczyna się w dworku Szymona Szydłowskiego, gdzie zjeżdżają się patriotycznie nastawieni posłowie sejmu grodzieńskiego, podczas którego formalnie dokonano drugiego rozbioru Rzeczypospolitej (1773). Wszyscy pogrążeni są w rozpacz i oplakują upadek ojczyzny – niczym w transie odtwarzają przebieg ostatnich obrad, kiedy nie mogli przeciwstawić się tragedii narodowej.

W kolejnym akcie pojawia się nadzieja na ocalenie Polski – akcja przenosi się do sztabu powstańców (m.in. Hugo Kołłątaj), którzy przygotowują się do planowanej na nadchodzący poranek insurekcji. Naczelnik zostaje przedstawiony jako charyzmatyczny wódz, cieszący się zaufaniem i podziwem pozostałych powstańców. Kościuszko przeżywa jednak rozmaite wątpliwości, na przykład z ciężkim sercem decyduje się wysłać rodaków na śmierć, aby zapobiec śmierci Rzeczypospolitej. Po raz pierwszy spotyka Bartosza Wojtasa (por. dramat *Bartosz Głowacki* Wandy Wasilewskiej), z którym rozmawia o roli chłopów w powstaniu, związku chłopów z ziemią i chłopskim patriotyzmie (chłopi jako potomkowie Piastów, por. dramat Marcinowskiej *Piastowie*).

Następnie akcja przenosi się na teren bitwy pod Szczekocinami, w której powstańcy ponoszą porażkę. W bitwie ginie wielu bohaterów dotychczasowych walk, w tym Bartosz Wojtas/Głowacki, który wyróżnił się podczas szturm kosynierów na wrogie armaty podczas bitwy pod Raclawicami. Jeszcze przed rozpoczęciem walk w obozie powstańców zjawia się żona Bartosza wraz z jego młodocianą córką, Kasią i bezskutecznie próbuje go namówić do powrotu do domu. Bitwa pod Szczekocinami okazuje się bitwą o honor. Powstańcy szybko orientują się, że siły wroga są zbyt liczne – do wojsk rosyjskich dołączyły wojska pruskie, niwecząc szanse powstańców na zwycięstwo. Powstańcy jednak nie wycofują się z pola bitwy, lecz walczą do ostatka sił.

Ostatni akt rozgrywa się w czasie bitwy pod Maciejowicami, która doprowadziła do ostatecznej klęski insurekcji kościuszkowskiej. To najbardziej wizyjno-mistyczny fragment dramatu. Podobnie jak w przypadku bitwy pod Szczekocinami, tak i tym razem powstańcy są świadomi, że nie są w stanie przeciwstawić się dużo liczniejszemu wojsku przeciwnika. Klęska powstania – i upadek Rzeczypospolitej – wydają się przesądzone, jednak Kościuszko nie chce, aby Polska umierała bez walki. O ile bitwa pod Szczekocinami zostaje ukazana z perspektywy namiotów wojskowych, o tyle w ostatnim akcie punkt widzenia przesuwają się ku obrzeżom walk: tułające się rodziny chłopskie lamentują nad spalonymi wsiami, a Kasia Wojtas spotyka w lesie duchy przyrody, które ubolewają nad upadającą Rzeczypospolitą. Znajduje ją jeden z chłopskich powstańców, przyjaciel jej ojca, Świstacki i wyznaje

dziewczynie, że miał ją wziąć za żonę. Wkrótce Świstacki dostrzega rannego Kościuskę, który obwinia się, że nie zdołał ocalić ojczyzny. Świstacki ma krwawą wizję, którą przerywają odgłosy nadjeżdżających Kozaków.

VII.

Autorka	Jadwiga Marcinowska
Tytuł	<i>Twórca</i>
Wydawnictwo	G. Gebethner i Sp., G. Gebethner i Wolff
Miejsce i rok wydania	Kraków – Warszawa 1911
Gatunek	Dramat historyczny
Słowa kluczowe	Bolesław Chrobry, król, Niemcy, Piastowie, religia, siła, wojna
Wątki obyczajowe	zdradziecka żona
Realizacje	

Wersja cyfrowa: Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa.

Głównym bohaterem dramatu jest Bolesław Chrobry, przedstawiony jako postać o niemal nadludzkiej sile i woli. Sztuka rozgrywa się w latach 999-1025, kiedy Chrobry dążył do stworzenia niezależnego królestwa polskiego, które w dramacie określa się jako „dzieło”.

Akcja rozpoczyna się – jeszcze przed Zjazdem Gnieźnieńskim – na dworze Chrobrego, gdzie goszczą posłowie niemieccy, nienawidzący swojego gospodarza, jego poddanych i kraju, wciąż na poły pogańskiego. Chrobry w tym czasie rośnie w siłę, coraz mocniej wierzy w siebie i w realizację swojego dzieła; jest władcą surowym, ale charyzmatycznym i przekonanym o słuszności własnych działań. Wyraźnie też utożsamia się Chrobrego z jego dziełem. Posłowie niemieccy próbują podstępnie wykorzystać religię chrześcijańską, aby zawczasu zniweczyć plany Chrobrego: apelują do niego, by okazał pokorę, żałował za swoje grzechy i zainteresował się sprawami duchowymi, a nie podbojami. Wśród dworzan Chrobrego nie ma jedności co do religii chrześcijańskiej i jej miejsca w państwie słowiańskim. Niektórych słowa niemieckich posłów przekonują (gorliwą chrześcijanką jest m.in. Emnilda, ukochana żona Chrobrego i matka jego syna, Mieszka); natomiast inni widzą w chrześcijaństwie przede wszystkim źródło słabości i zwątpienia, podczas gdy dawna, pogańska wiara gloryfikowała życie i siłę. Ambiwalentność i problematyczność relacji pomiędzy chrześcijaństwem a rodzącą się państwowością polską utrzymują się w całej sztuce.

Następnie akcja przenosi się do 1018 roku, ponownie na dwór Chrobrego, gdzie posłowie niemieccy nieustannie snują intrygi. Bolesław Chrobry w ciągu minionych lat stał się jeszcze potężniejszy i jeszcze bardziej hardy, potęgując nienawiść Niemców. Biegłym retorycznie posłom niemieckim udaje się zagwarantować pokój między Chrobrym a Cesarzem, ale też i zasiać w sercu króla niepewność co do dalszych losów jego dzieła – co się bowiem stanie z dziełem Chrobrego, gdy on sam umrze? Pogrążywszy króla w zadumie nad śmiercią, posłowie niemieccy nie przestają knuć: podsycają rywalizację między Mieszkiem, a pierworodnym Chrobrego – Bezprymem. Mieszko, choć młodszy, szykowany jest bowiem na następcę Chrobrego, ponieważ pod każdym względem góruje nad bratem; cieszy się też większą miłością ojca, co budzi zawiść i frustrację w Bezprymie. Niemcy spotykają się również z młodą i piękną żoną Mieszka, swoją rodaczką, Ryczezą, która tęskni za chrześcijańską i bardziej wyrafinowaną od Polski ojczyzną – przekonują ją, że musi potajemnie działać na rzecz Cesarstwa, niszcząc od środka dwór Chrobrego.

Chrobry otrzymuje wiadomość, że jego zięć Świętopełk utracił władzę w Kijowie na rzecz swojego brata, którego rebelia została zainspirowana przez Cesarstwo. Chrobry przyjmuje tę informację z radością – przekonany, że nadarza się okazja, aby rzucić wyzwanie śmierci, skonfrontować się z nią i ją pokonać – i rusza zięciowi z odsieczą. Po krótkiej bitwie, w której walczy niczym heros, Chrobry odbija Kijów. Przygotowana przez posłów niemieckich zasadzka okazuje się niepowodzeniem. Chrobry pokonuje bowiem nasłanego na

niego zabójcę – którego uznaje za wcieloną Śmierć – siłą samego swojego spojrzenia; wychodzi z wyprawy na Kijów umocniony i poniekąd odporny na śmierć, którą pokonał.

Ostatni akt rozgrywa się w 1025 roku, już po koronacji Chrobrego. Osiągnąwszy szczyt, uspokojony poczuciem, że ukończył swoje dzieło, pierwszy koronowany król Polski, traci jednak wolę życia i pragnie odejść ku innemu światu, o którym opowiadają mu chrześcijanie na dworze. Nawet śmierć Chrobrego okazuje się więc jego własną decyzją. To on sam postanawia umrzeć i dlatego śmierć – wcześniej bezsilna – może go wreszcie osiągnąć. Posłowie niemieccy i Rycheza – która przez lata doprowadziła do pogłębienia się nienawiści między Mieszkiem i Bezprymem oraz osłabiła Mieszka i zachwiała jego poczuciem wartości – chcą wykorzystać tę sytuację i wykraść koronę Chrobrego, aby w konsekwencji jego dzieło przepadło wraz z jego śmiercią. Chrobry przekazuje władzę Mieszkowi, ale ten dawniej silny i wojowniczy mężczyzna, jest przerażony ciężarem nałożonej na niego odpowiedzialności oraz sparaliżowany perspektywą, że nigdy nie wzbije się na poziom ojca. Kiedy Chrobry umiera w towarzystwie chrześcijańskiego kapłana, Bezprym (sprzymierzony z Niemcami) zakrada się do komnaty z insygniami królewskimi. Jednak Chrobry wyczuwa niebezpieczeństwo, przerywa własną śmierć i w ostatniej chwili powstrzymuje syna przed kradzieżą korony, ratując swoje dzieło. Następnie umiera – przekonany, że dzieło go przetrwa.

Oprac. Agata Łuksza